

NEMERE ISTVÁN

AZ ANJOU-KOR

A 14. SZÁZAD ESEMÉNYEI

MAGYAR TÖRTÉNELEM

Nemere István

AZ ANJOU-KOR

A 14. század eseményei

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELME

Kiadó: ADAMO BOOKS KFT.

<http://adamobooks.com>

Felelős kiadó: ADAMO BOOKS KFT. ügyvezetője

Copyright © ADAMO BOOKS KFT.

Budapest, 2015

ISBN 978-963-387-358-8

AZ ELŐZMÉNYEK

A *Szentek és kalandorok* két kötetében feldolgoztuk az Árpád-háziak háromszáz éves történelmét. Az 1300-as évek küszöbén ért hát véget az ősi magyar királyi család története, minek akkor magva szakadt.

Most össze kell kapcsolnunk az eddigi eseményeket a 14. század kezdetével. Az Árpád-háziak utolsó – de a korabeliek közül sokak által el nem ismert sarja – az a bizonyos velencei András volt, akinek már az apja is nagyon fiatalon került el ebből az országból, ő meg jószerével soha nem is járt itt. III. András néven rendkívül gyorsan lopták ki őt Bécsből, ahol az osztrák császár sajátos és meglehetősen erőszakos „vendégszeretetét” élvezte.

A magyar uraknak csak egy része ismerte el őt Árpád kései leszármazottjának, „túl sok benne az itáliai vér”, mondogatták. Akik meg elismerték és behódoltak előtte, azok is inkább fiatalságára és tapasztalatlanságára számítottak, hiszen így a kezükben tarthatják, irányíthatják majd – vélték-remélték.

III. András tizenegy évig ült a magyar trónon. Ezek az évek a túlélő kortársak emlékezetében a lázadás évei voltak. Szinte alig volt olyan nyár, amikor valahol a nagy országban ne keltek volna fel a parasztok, ne zördült volna össze a királyi hatalom valamelyik helyi kiskirályal. Ezek a beháborúk nem kevés halottal és pusztítással is jártak. Andrásnak az élet más területein sem volt sok szerencséje. Lengyel felesége – miután szült neki egy lányt, Erzsébetet – hamarosan meghalt. Az alig harminc éves özvegy aztán elvette Habsburg Albert Ágnes nevű lányát. Mivel ő sem szült fiút, így hát magva szakadt az Árpádoknak.

Még élt és uralkodott III. András, amikor az európai „királyi piacon” megindult az alkudozás trónjára. A Habsburgok éppen az Ágnessel kötött házassága révén szerették volna maguknak megszerezni a budai trónust. Mivel a Nápolyban élő francia eredetű uralkodócsalád, az Anjou-k egyszer már belekóstoltak Magyarországra, hát megjött az étvágyuk és egészen komolyan tervezgették, hogy hamarosan bevonulnak ebbe az országba. Márpedig igencsak komolyak lehettek a szándékaik, ha – régi itáliai krónikások tanúbizonysága szerint! – *bankkölcönöket vettek fel* a magyarországi győzelmes hadjáratokra és a majdani diadalmas bevonulásra. Ha pedig így volt, ez azt jelenti: a nagyon is hidegen mérlegelő nápolyi és római bankárok is sok esélyt adtak Anjou Caroberto-nak (Károly Róbertnek) a magyar sikerre. Mint már tudjuk, valóban így is történt – de addig még sok víz lefolyt a Dunán...

1300-ban már szerte Európából gyülekeztek a pénzért mindenre kapható zsoldosok... Nápolyban. Tudták – amit a verebek is csiripeltek – hogy már nem kell sokáig várni és az Anjou-k megindulnak a magyar trónért. És lám, elég sok pénzt fektettek be már csak abba is, hogy a túl korán jelentkező zsoldosokat el ne küldjék, maguk mellett tartsák, felkészítsék a nagy kalandra. Amiről akkor azért még nem lehetett tudni, hogy mikor következik be? De hogy lesz ilyen, abban Caroberto-Károly Róbert, akkor még gyermekkorú, és főleg gyámjainak népes tábora egy pillanatig sem kételkedett.

Az Anjouk azért gondoltak a „helyi érzéstelenítésre” is. Vagyis előkészítették maguknak a terepet Magyarországon is. Ügynökeik szinte nyíltan, szándékaikat nem is nagyon titkolva utazgattak szerte az országban és keresték a magyar urak támogatását. Nagyobb összegeket és különféle majdani előjogokat helyeztek kilátásba azoknak, akik legalább nem akadályozzák meg Károly Róbert hatalomátvételét, illetve aktívan kiállnak az ő trónra emelése mellett. Persze aki ezt ígérte, annak az olaszok is többet ígértek. Az 1300-as évek elején ugyan még csak ígéretes szintjén zajlottak a dolgok, de azért már nagyjából tudni lehetett, hány főúr szavazna Károly Róbertre, ha most halna meg András és új királyt kellene választani.

Az ősi magyar jog szerint a királyt az urak választják. Hasonlóan a lengyel nemesi hagyományokhoz, ahol a nemesség a saját köréből választott királyt – ha tehetne, és tegyük hozzá: ritkán tehetne – a jog elméletileg nálunk is ugyanazt mondta ki. Más kérdés, hogy igazi magyar király *megválasztására* szerfölött ritkán került sor, és nehogy valaki az olvasók között afféle demokratikus választást képzeljen el! Itt is az a jelölt kaphatta meg a koronát, akinek nagyobb és erősebb pártja volt. Néha egyszerre többen is azt hitték, hogy máris megválasztották őket – mert hiszen az urak

már akkor is széthúztak, hisz magyarok voltak.

Bizonyos itáliai szokások erősen eluralkodtak akkortájt. A Velencéből érkezett királyt elkísérte olasz anyja is, aki erősen szerette volna kézben tartani a dolgokat. Ezért méreggel számolt le ellenfeleivel, mígnem aztán egy napon őt is megkínálták valami olyan étellel, amit áldozatai is elfogyasztottak korábban. Így aztán a király anyja egy szép napon kilehelte a lelkét, amitől ismét csak felforrósodott a levegő az országban.

Hamarosan András is meghalt. 1301 januárját írták éppen, amikor eljött számára a vég. Sokan állították akkortájt, hogy őt is méreggel tették el láb alól. Persze lehet, hogy valamilyen betegség végzett vele. Akkoriban gyakorlatilag nem létezett megbízható orvostudomány, sem igazi gyógyítás. Az egészségügyi ellátás olyan gyér volt, hogy aki valami komolyabb nyavalyát kapott, az szinte teljes bizonyossággal el is távozott e földi siralomvölgyből.

András magyar király hát eltávozott, pedig még nagyon fiatal volt. Háromszáz év után véget ért az Árpádok uralma a Kárpát-medencében. Ami ezután jött, az hét évig tartó káoszt jelentett.

1. JÖNNEK AZ OLASZOK!

(Az Anjouk kitartó nyomulása)

Mielőtt közelebről megismerkednénk a későbbi győztesrel, előbb lássuk a többi „versenyzőt”.

Mert azt talán mondani sem kell, hogy önjelölt trónkövetelőkben akkor sem volt hiány. A krónikás ugyan azt írta, hogy – idézem: – „Az Árpád ház férfisarjainak kihalása után visszaszállott a szabad királyválasztás joga a nemzetre és erről egykönnyen nem is akart lemondani. Azon függetlenség, amelyért nagy királyai alatt négyszáz éven át oly nagy kitartással küzdött, annyira egybe forrott ezen jogával, hogy sem fenyegetések, sem a polgárháborútól való igaz félelem nem tántoríthatták meg ezen hitében”. Mielőtt valaki azt hinné, hogy a „nemzet” szó az egész közösséget, az egész magyarságot jelentette, hadd szúrjam közbe kissé kiábrándítóan: a *nemzet* akkori felfogásban természetesen (!) csak a nemességet jelentette, nem többet. Hiszen a nem-nemeseket nem is tartották magyarnak, nem voltak részei a „népnek”, sőt voltaképpen nem tartották őket embernek sem...

A hatszáz évvel későbbi költő által olyannyira rossz fényben feltűntetett Csák Máté kiskirály és társai nem Caroberto mellett álltak. Ők egy olyan király-jelöltet kerestek, akiben volt magyar vér – ha nem is sok. Meg is találták ezt a csehországi Vencel személyében, „az kinek édes anyja IV. Bélának leánya volt” (de ez hamis állításnak bizonyult). A kicsi fiát pedig már gyermekként eljegyezték a szintén gyermek Erzsébettel, András lengyel feleségétől született lányával.

Vencel akkoriban már nemcsak cseh, hanem lengyel király is volt és úgy döntött, egy (kis) ideig még kéreti magát a magyar uraktól. Hadd higgyék, hogy ő nem is akar magyar király lenni, ugyan, dehogy! Csak ha nagyon akarják, ha úgy erőltetik, hát talán enged a kérésüknek, de csak azért, hogy a kedvükre tegyen, éppen elég nyűg neki már az a két királyság is...

Elképzeltük, hogy csakugyan nem volt könnyű dolga. A 14. században uralni egyetlen közép-európai országot sem volt könnyű, hát még kettőt, sőt perspektívában hármat! Az urak szét húztak, a nép elégedetlen volt, az adók nem folytak be rendesen, minden évben fellázadt valaki, ráadásul mindenféle külföldi alakok folyton a trónokra törtek, pártütők nyüzsgöttek, összeesküvők ténykedtek, a méregkeverők sem pihentek... Az ember ilyen körülmények között – így utólag, persze – azon csodálkozik, hogy egyáltalán akadt, aki elvállalta ezt az „állást”. Mi több, akadtak olyanok is, akik fél életüket azzal töltötték, hogy végre valahol trónra kerüljenek és nyakukba vegyék egy-egy ilyen bonyolult államszervezet működésének összes gondját!

Igaz, az egyik neves krónikás szerint Csák Máté Károly Róbert mellett állt, a másik szerint meg a cseh Vencel trónra ültetését szorgalmazta... És nem ő volt az egyetlen, akiről így utólag azért nem tudhatjuk teljes bizonyossággal, ki mellett állt. Én még azt is feltételezem, hogy nevezett kiskirály hol itt, hol ott bukkant fel, mindkét oldalról kasszírozott és arra várt, melyik jelöltnek lesz nagyobb esélye, melyik jut közelebb a trónhoz és akkor majd színt vall, mellette.

Nem telt bele másfél év, és Vencellel alaposan megjárták az urak. Előbb kérette magát, aztán felajánlotta kiskorú fiát, az ifjabb Vencelt (akkor használatos magyar nevén: „Venceszláv herceget”), hogy ugyan még csak 12 éves, de vihetik Budára és neveljenek belőle maguknak a magyarok olyan királyt, amilyent csak akarnak. Elbúsultak ezen az urak, kik követségben jártak Prágában. Nem erre számítottak, de a „ló híján jó a szamár is”-elvet követve elhozták magyar földre a fiút. Hamar kiderült ám, hogy a herceg ifjú korát meghazudtolva kedveli a hegyek levét – magyarul úgy védte a bort, mint a nagy gyakorlatra szert tett felnőttek. Ezzel aztán el is játszotta az urak maradék jóindulatát is. Vencel királynak hívei jelentették Prágába is, hogy Venceszláv herceg szinte megszokás nélküli alkoholos befolyásoltsága igencsak elvette a magyar urak kedvét a fiától. Hogy mentse a menthetőt, gyorsan hadd jött Magyarországra, úgymond a fiáért – de azért úgy melleleg felmarkolta a magyar koronát és a koronaékszereket is, és azokat is elvitte Prágába...

A hívek eddig azt állították, hogy törvényesen megkoronázták a fiatalabb Vencelt. Most, a nagy

szégyen után, nem mondtak semmit, de a jelek szerint a trón ismét szabad volt. Ezenközben persze a többi párt sem pihent. Caroberto megint nőtt két évet, már lassan tizennégy, majd tizenöt lett. Be is hozták Magyarországra és Esztergomban megkoronázták, de mivel nem volt itthon az igazi korona, hát a vele szembenállók erre hivatkozva semmisnek tekintették „uralmát”, amely persze amúgy is jobbára csak jelképes volt. Bár meg kell hagyni, neki volt a legnagyobb és legtehetősebb tábora, hiszen az ügynökei, megbízottai elsősorban a délvidéken, a horvát és általában a délvidéki magyar urakat „vették meg” maguknak. Még Budán iszogatót az alkoholista ifjú cseh, amikor az ország urainak egyik fele mellette, a másik Károly Róbert mellett tört lándzsát. Ezt szó szerint kell értenünk, ugyanis a magyar urak e két pártja akkortájt minden nyáron megmérkőzött egymással, olykor több csatában is. Mindegyik fél szentül állította, hogy az ő királya az egyetlen, az igazi, valóságos megváltó eme anarchikus időkben!

Nos, a „Messiások” száma még szaporodott is. Miután az urak felsültek Vencellel, új trónra való után néztek és úgy hitték, meg is találták Otto személyében. A Wittelsbachok közül származó bajor hercegi sarj akkor már jól elmúlt negyven (negyvennégy volt valójában 1305-ben), tehát a kor viszonyai között elég öreg embernek számított. Mivel Károly Róbert hiába tartózkodott Magyarországon, őt ezek el nem ismerték, inkább követséget menesztettek Ottóhoz.

Két gyermekkirálya volt egyszerre az országnak, amikor ezek a „függetlenségre vágyó” urak – kik magukat, tréfán kívül, valóban így nevezték, ennek hitték! – a harmadikhoz fordultak.

Egy biztos: ez az Otto praktikus ember lehetett. Mert ha már elindult bajor földről Magyarhon felé, útba ejtette Prágát és elkérte Venceltől az oda rablott magyar koronát... Aki azt oda is adta neki, nem tudni, milyen árért cserébe. Nyilván nem olcsón. Igaz, Ottónak megüzenték a magyar urak, hogy ha trónra akar ülni, akkor hozza magával a koronát is, bármi áron szerezze meg azt a két Venceltől. Hát megszerezte.

Mivel sejtette, hogy az osztrák császárnak enyhén szólva nem fog tetszeni az ő trónszerzési terve, hát Ausztrián keresztül inkognitóban, kereskedőnek öltözve utazott. Kísérete szintén eltagadta, mi okból vonulnak át Ausztrián. A magyar koronát egy csobolyóban, afféle kulacsban, borszállító edényben helyezte el és saját nyergére kötözve vitte. Egy este észrevették, hogy a madzag elszakadt, az edénynek nyoma sincs. A sajátos koronacsempészek lóhalálában vágattak visszafelé az úton, amelyen órákkal korábban jöttek – és egyszercsak megpillantották az edényt. Amit senki sem vett észre és fel, pedig úgymond sokan jártak arra... Egyesek persze hajlamosak voltak ebben is csodát látni. Mások azt állítják, ettől az eséstől ferdült el a korona tetején a kereszt.

Mindenesetre Otto elhozta a koronát, tehát teljesítette a feltételeket, akár a mesebeli legkisebb királyfi. Bár nem nézett ki királyfinak, lévén robusztus, nagybajuszos ember. Így aztán Ottónak nem vethettek szemére semmit, mert amint ideért – 1305 késő őszén – azon melegében meg is koronázták Székesfehérvárott. Ő aztán valóban büszkélkedhetett magyar rokonsággal, mert-hogy az ő nagyanyja IV. Béla lánya volt. És nem Vencel felmenői között kellett keresni az előkelő magyar rokonokat, amint azt akkortájt sokan (rosszul) hitték.

A következő évben az olaszok javaslatára egyéves fegyverszünetet kötöttek a szembenálló felek. Ám a ravasz nápolyiak alighanem csak azért kérték ezt, hogy egyik éjszaka egy váratlan rohammal elfoglalhassák Buda várát, ami attól kezdve már a kezükben is maradt. Caroberto-Károly Róbert hívei ekkor már nemcsak Esztergomot és tömérdek délvidéki várat, lényegében egész Dalmáciát uralták, de kezükben volt Buda is. Otto inkább a nyugati megyékben volt erős.

Ottónak a jelek szerint halvány fogalma sem volt róla, mibe keveredett, amikor eljött ebbe a keleti, barbár országba. Mielőtt az olaszok elfoglalták Budát, nagy dérral-dúrral bevonult a Duna-parti városba és a szent koronával a fején, palástban, egyik kezében jogarral, lóháton végigmasírozott az utcákon és tereken. Buda vára akkoriban már egy ideje nem látott ilyen felhajtást, nem csoda hát, hogy a jó nép odagyűlt és báméskodott. Sőt, kiabált is szorgosan, amikor kellett – „Vivat, vivat”, éljeneztek latinul a nép egyszerű fiai – különösen akkor, amikor ezért cserébe azt Ottó-párti urak némi aprópénzt szórattak a tömegbe. Ottó így demonstrálta, hogy ő az ország ura. Később aztán olyasmi történt vele, ami teljes mértékben elvette a kedvét attól, hogy itt maradjon és uralkodjon.

Az alaphelyzet tehát az volt, hogy csaknem egyidőben három megkoronázott király is volt az országban: Venceszláv, Caroberto és Ottó. Egy cseh, egy francia-olasz és egy bajor(német). A cseh,

mint láttuk, hamar kiesett a versenyből. Az olasz még csak kamaszfiú volt, de ez a kor szokásai szerint nem jelentett akadályt abban, hogy igazi király legyen belőle. A nápolyi Anjou-család diadalmenetét azonban meglehetősen zavarta ez az Ottó. Hát gondoskodtak róla, hogy elvegyék a kedvét.

Ottó mindenáron magyarnak akart látszani, csak hogy elnyerje az urak tetszését (a népet senki sem kérdezte). Ezért egy ideig „Lászlónak” hívatta magát és mindenáron magyar nőt akart feleségül venni. Emberei körülnéztek hát a legfőbb urak háza táján és végül is az erdélyi vajda, Apor László csinos lányát szemelték ki neki. Ahhoz, hogy a „fiatal pár” egybekelhesen, előbb a kérőnek el kellett utaznia a leányzó lakhelyére, vagyis Erdélybe. Ottó egy idő után maga is úgy vélte, neki Erdélyt is látnia kell, hisz az is Magyarország, vagyis új birodalma része. Ezzel még keletebbre merészkedett hát, de megbánta. Mert amidőn egyik hű embere, Tamás-fia Beke (ma így mondanánk: Tamásfi, vagy Tamás Beke, ahol a Beke a keresztnév) eljutott Erdélybe és jelentkezett apósjelöltjénél – akkor derült ki, hogy Apor uram éppenséggel Caroberto pártjának oszlopos híve, aki nem sokat teketóriázott a sokak szerint bitorló bajjossal. 1307 nyarán az országrészt uraló László vajda simán elfogatta a „királyt”, láncra verette és tömlöcbe zárta. Bizony ez akkoriban hozzátartozott az uralkodással járó veszélyekhez és minden labilis ország labilis urának számolnia kellett ilyesmivel. Még meg is ölhetnék volna, ami szintén gyakorta megesett koronás főekkel. Nem volt ez veszélytelen mesterség.

Alighanem erre a belátásra jutott Ottó is. Nem sikerült kiderítenünk, pontosan mennyi ideig tartották hűvösön, de a hírek szerint csak késő ősszel szabadult. Gondolom pár hónap is elég volt ahhoz, hogy elvegye a kedvét a magyaroktól. Attól kezdve Apor László uram házában valahogy a tervezett frigyről sem esett több szó.

Nos, a magyarok nem szeretik az együgyű, könnyen becsapható embereket, ez ismét világos lett. Ottó ugyanis annyira féltette a Prágából hozott koronát, hogy mindenüvé magával vitte. Így nemcsak ő került láncra, hanem Apor uram megszerezte a koronát is, amit többé nem óhajtott odaadni holmi idegen bitorlóknak. Az emberek kinevették Ottót, akit egy házasság ígéretével lám, milyen egyszerűen törbe lehetett csalni. De az aggasztó volt, hogy vele együtt a korona is csapdába esett. Addigi hívei is elfordultak mellőle. Hamarosan szavát adta, hogy többé nem adja fejét ilyen kalandokra és biztosan őszintén gondolta, mert nagyon elege lehetett a magyarokból. Azután erős csapattal a határra vitték és szélnek eresztették. Mondhatnánk úgy is mai nyelven, hogy erőteljesen „kiutasították” őt az országból.

Apor uram különben úgy vélte, nem adja vissza a koronát az országnak, hanem egyelőre megtartja magának. No nem mint király-jelölt, hanem talán sikerül egy jobb királyt találnia? Körül is nézett a „piacon”, aztán ama csinos lányát, akivel Ottót lépre csalta, most Szerbia királyához adta feleségül. Mint majd látni fogják, Apor László vajda a jelek szerint afféle kelet-európai királycsinálónak kezdte magát képzelni és nagy merészen bele-beleszólt az országos, sőt regionális politikai játszmákba.

A krónikák nem csengenek egybe Károly Róbert ügyében sem. Bajok vannak a dátumokkal, amelyek persze nem olyan jelentősek. Tény, hogy a kamasz Carobertót végül is – másik jelölt már nem lévén – elfogadott királyául a nemesi nemzet javarésze. Van, aki szerint már 1307-ben, ősszel Budán megválasztották királynak, feledve korábbi megkoronázását, most ismét ezt szándékoztak tenni. Csak ezúttal már a rendes, az igazi („szent”) magyar koronával. Sejtethetően a legtöbb úrnak már elege volt a polgárháborúból, a sok veszteségből és véres küzdelemből, ami semmi hasznot nem hozott, ellenkezőleg.

Ottóról már csak annyit: bár 1307-ben Budán megfosztották trónjától, őt ez a legkevésbé sem zavarta. Amikor számos kaland után hazaért bajor földre, haláláig viselte a „magyarok királya” címet. 1312-ben halt meg.

Ha már az urakról esett szó, ne feledjük: volt vagy húsz-harminc szuper gazdag, akik beleszóltak a politikai életbe, és mindegyiknek volt fejenként pár száz kisebb jelentőségű és kisebb birtokkal rendelkező híve is. Ez a 2-3 ezer ember alakította a nemzet sorsát. De legfőképpen az a 40-50, akinek birtokában az ország területének nagyobb része volt.

Akkor még éltek a régi nemzetségek, számon tartották, ki melyik honfoglalás-kori törzsnek, nemzetségnek volt a tagja, gyakorta ebből kapta a (családi) nevét is. Amikor András meghalt és bekövetkeztek az előző lapokon vázolt események, számos „báró”, vagyis rendkívül gazdag föl-

desúr az interregnumot arra használta fel, hogy közben gyarapítsa birtokait, kiterjessze hatalmát. Azt sem feledhetjük, hogy a király – bárki is volt az, hazai vagy idegen, egy közülük vagy erőszakkal trónra ültetett férfi – csak az urakkal közösen létezhetett. Nem volt ugyanis független királyi hadsereg, amelyet kézben tartva és utasítva a király rendet teremthetett volna akár a leggazdagabb báró ellenében is. Haderő csak egy volt: az, amit háború esetén az urak összeadtak saját jobbágyaikból, kisenemesaikből, amit ők szerveztek. A királytól persze annak fejében – és azzal a feltétellel – kaptak birtokokat, hogy háború esetén ezen földek nagyságához mérten kell ennyi vagy annyi lovas és gyalogos katonát kiállítaniok. Hogy aztán egy nagyúr teljesítette-e ezen kötelességét, ha szükség volt rá, vagy arra csak újabb ígéret, címek, rangok és birtokadományok után volt hajlandó – mindig személyes alku kérdése volt.

Így hát királynak lenni akkoriban azt jelentette, hogy ki kellett játszani egymás ellen az urakat, függeni tőlük, figyelni őket folyamatosan. Résen kellett lennie a királynak, nehogy túlsúlyba kerüljenek azok az urak, akik általmára törnek. Ám ha a hívei szaporodtak el és szereztek túl nagy birtokokat, az sem volt jó, mert akkor meg azok kezdték őt zsarolni. Ismétlem, királynak lenni nem volt sem könnyű, sem veszélytelen mesterség.

Nem sok földje volt az országnak, ami ne került volna valamelyik nagyúr birtokába azokban a zavaros években. A Dunától északra eső – az akkori Magyarország viszonylatában „északnyugati-nak” számító terület, a fél Felvidék és még több is – Csák Máté birtokait jelentette. Az északkeleti részek, vagyis az Északi-középhegységtől egészen a lengyel határig a Felvidék másik fele az Aba nemzetséghez tartozó Amadé birtokát képezték. Akkoriban egy-egy báró birtokai minimum egy mai megyének feleltek meg, így Peternye fia Péter birtokolta Zemplén megyét, Ákos fia István pedig Borsod megyét. Borsa Kopasz úré volt a délkeleti Alföld, a Dunántúl nagyobb részét a Kőszegi-család birtokolta. Erdélyben a Kán Lászlónak is nevezett Apor László vajda és fiai voltak a földek birtokosai.

De hasonló volt a helyzet a horvát részeken is, ahol persze a megyényi vagy még nagyobb területek urait Subicsoknak, Babonicsoknak hívták és szép nagy földdarabot hasítottak ki maguknak (az Adriai-tenger partvidékén) a Frangepánok is.

Más krónikák nem 1307 őszére, hanem 1308 tavaszára, április végére teszik azt a Rákos mezejére összehívott országgyűlést, ahol megszületett a végső döntés: az új király Caroberto, vagy ahogyan akkortól kezdve magyarosan nevezték, Károly Róbert lesz. Azt persze akkor még senki nem tudhatta, hogy az „olasz” fiatalember – akkor már éppen húsz éves lett! – tisztességgel fog megélni és életének nagyobb részét: harmincnégy évet! – fog a magyar trónon tölteni.

Elég furcsa volt még azokban a zavaros időkben is, hogy már gyermekként, aztán kamaszként és végül fiatal férfiként *háromszor* koronázták meg, míg végre valóban Magyarország urának érezhette magát. Tény, hogy megválasztása érdekében a pápa megengedhetetlen nyomást gyakorolt a magyar nemességre, de annak számottevő része enélkül is erre a királyra szavazott. Már csak azért is, mert elfogytak a szóba jöhető jelöltek.

Igaz, 1309-ben a korona még mindig Apor vajdánál volt, ezért csak a Szent István sírjáról „levett” (idézet a krónikából) koronát tehették a fejére. A pápa különben kiátkozta az országot és megtiltotta a papságnak, hogy szolgálja a nemzetet. Így aztán temetetlen maradtak a holtak, nem voltak esketések, sem egyéb egyházi szolgáltatások. Mígnem aztán Apor vajda megtört, visszaadta a koronát és azzal 1310-ben ismételten, immár teljesen legálisan is megkoronázták az olaszt.

De ki is volt Károly Róbert?

A dél-francia területekről Nápolyba származott Anjou-uralkodócsalád tagjaként 1288-ban született Nápolyban. Magyar vér is csörgedezett ereiben, hiszen apai nagyanyja az a Mária királyné volt, aki V. István magyar király lányaként született. Az Anjou-k már elég régen fenték a fogukat a magyar koronára, annál is inkább, mert arra jogszerűen is igényt tartottak. Az utolsó Árpád-házi, III. András uralmát, sőt e király vitatott származását sem ismerték el és már az előző században bejelentették igényüket a trónra.

El kell ismerni, nagyon kitartóak voltak. A kisfiút eleve magyar trónörökösnek nevelték Nápolyban, tanulta a nyelvet és „készült”, akár egy iskolás. A magyar neve egy sima nyelvi félreértésből született. Az első magyar és dalmát urak, akik később a még gyermek trónkövetelő mellé álltak, a „Caroberto” nevet kétfelé választották, mert azt hitték, így kell azt értelmezni. Így lett egyszerre

„Caro”, vagyis Károly, és „Roberto”, vagyis Róbert is. Ő maga különben mindig Károlynak nevezte magát, latin és magyar nyelvű okmányait, rendeleteit is így írta alá.

Volt egy törés a lelkében, ami aztán sokáig mozgatta őt. Nápolyban ugyanis a saját családja annyira magyar trónörökösnek tekintette őt, hogy egy szép napon simán kizárták őt a nápolyi trón öröklésének lehetőségéből is! Ezzel aztán végképpen bezárták előtte az esetleges visszautat. Ha nem szerzi meg a magyar trónt, földönfutóvá lett volna. Nehezen hihető, hogy ennek csak pedagógiai oka lett volna. Az Anjou-k egyszerűen megszabadultak ily módon az egyik honi trónkövetelőtől. Jó, ha tudjuk, hogy a kisfiú, majd fiatalember nem adta fel nápolyi reményeit sem. Már megkoronázták magyar királynak, amikor otthon megüresedett a trón (amelyen addig nagyapja ült), de nem sok esélye volt nagybátyjával szemben. Hiszen ő folyton Magyarországon járt, már évek óta Nápolytól távol élt, nem volt elég híve, simán legyőzték és félrelökték. Nem kell pszichológusnak lenni ahhoz – amit különben maga Károly sem tagadott soha – hogy ez a két eset, a papírforma szerinti és a későbbi valós trónfosztás igen nagy hatást gyakorolt a lelkére.

Nem kell persze őt féltetni, mert éppen elég ideje volt így is kitanulni a „szakmát”. És bizony meg is tanulta mindazt, amit a tizennegyedik században egy uralkodónak tudnia kellett. Nem volt ő lovagkirály, vagyis nem hasonlított egynémely kortársához és trónon ülő kollégájához, akik lovagként viselkedtek. Károly Róbert nem vett részt udvari viadalokban, csatákban is ritkán állt a hadak élére – bár ha szükség volt rá, megtette. De nem párbajozott és nem pengetett lantot, nem udvarolt lovagregénybe illően és nem játszotta el az erkölcsös uralkodót. Egyszer fiatal kamaszként már átélt egy merényletet, nyíllal lőttek rá lesből, csodával határos módon menekült meg – attól kezdve nagyra értékelte az életet és vigyázott rá...

Két küzdelmet vívott egész életében. Ezek közül az egyikben nem aratott sikert, de ez a magyarok számára majdhogynem közömbös is volt: próbálta visszaszerezni a nápolyi trónhoz fűződő vélt vagy valós jogait. A másik már minket is érintett erősen: ő volt az a király, aki igen ravaszul, a nemes cél érdekében sokszor nemtelen eszközökkel is felvette a harcot az oligarchák ellen. A Csákok, az Amadék, az Abák, a Frangepánok stb. eleinte vagy közömbösek voltak vele szemben, vagy kifejezetten őt támogatták. Ez nem akadályozta meg abban a királyt, hogy ahol csak lehet, ott megrövidítse őket, letörje hatalmukat és megszilárdítsa a királyi erőt. Mint egy-két oldallal előbb írtam, minden akkori királynak ez volt a baja, célja és harca.

Károly Róbert tehát eleinte felhasználta az urakat arra, hogy megerősítse hatalmát. Amikor már erősen ült a nyeregben, kezdte visszavenni, lecsipegetni az urak hatalmát. Azt is, amit ő adott nekik, azt is, amit csak úgy maguktól bitoroltak, előző királyoktól szereztek. De mindvégig méltányos maradt, hisz tudta: ha megaláz valakit, abból engesztelhetetlen, gyűlölködő ellenfél válik. Ezt nem akarta. Sem a saját érdeke, sem az országé nem kívánta ezt. Inkább kiszorította őket a politikai vezetésből, a hatalomból, de mindig hagyott-adott nekik annyi birtokot, amelyből fejedelmi módon élhettek. A nyugalom és biztonság ára – értette meg velük a király – az, ha távol tartják magukat a hatalmi harcoktól és főleg: ha nem próbálnak szembeszállni a királlyal. Aki ezt megértette (sokszor egy legázoló jellegű, pusztító belháború után), az nyugodtan élhetett és élvezhette kis birodalma gyümölcseit.

Ennek ellenére Károly király uralkodásának jelentős ideje azzal telt el, hogy az ellene lázadó magyar oligarchákat kellett móresre tanítania. Ez persze nem ment mindig könnyen és főleg nem vértelenül.

Ha számokban akarnánk megjeleníteni Károly király életét, azt is mondhatnánk: háromszor koronázták meg, négyszer nősült, öt törvényes fia született (és egy házasságon kívüli), túlélte jó néhány merényletet, megvívott legalább négy belső és ugyanannyi külső háborút. De számok helyett lássuk, mi történt a következő évtizedekben ebben a sokat hányatott országban.